

AKADEMİSYENLERDE GÖÇ ETME NİYETİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ¹

Adnan Küçükali²

¹ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3908-3400

Öz

Türkiye'de iç ve dış göçler, daha ziyade 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanmıştır. 30 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ile Almanya arasında imzalanan İşgücü Alımı Anlaşması'yla dış göç gündeme gelmiş, diğer taraftan ülkemiz 1950'li yıllardan günümüze değin süreklilik gösteren bir periyotta iç göç hareketine de sahne olmuştur. Başta Doğu ve Güney Doğu Anadolu ile Karadeniz bölgesinde bulunan vilayetler olmak üzere ülkenin doğu ve iç kesimlerinde yer alan şehirler her geçen gün İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlere aralıksız göç vermektedirler. Göç alan şehirler daha fazla büyüyüp gelişirken, özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve bu bölgenin şehirleri sosyo-ekonomik açıdan küçülmeye devam etmektedirler. Ülkemizin doğusu özelde Erzurum ili, göçün kronikleştiği bir coğrafya olma durumundadır. Son yıllarda göç hızı düşmesine rağmen göç devam etmekte ve bu durum bölge insanının işgücüne katılımını ve yaşam memnuniyetini olumsuz etkilemektedir. Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç olgusu, ikinci bölümde ise bölgede yaşanan göçü önlemeye yönelik politikalar irdelenmiştir. Bu bağlamda Atatürk Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerin göç ile ilgili görüşleri bir anket aracılığıyla değerlendirilerek Erzurum ilinde uygulanan yetersiz politikaların tespiti yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Toplum, Göç, Sosyo-Ekonomik Yapı, Sosyal Politika, Erzurum*

¹ Makalede 15-17 Mayıs 2015 tarihinde 16. Çalışma Ekonomisi Kongresinde sözlü sunum olarak gerçekleştirilmiş olan bildirinin verilerinden yararlanılmış olup 2018 yılı verileri ile güncelleştirme yapılmıştır.

² Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Erzurum/Türkiye.
E-posta: adnankucukali@atauni.edu.tr

THE MIGRATION INTENTION OF ACADEMICIANS: THE EXAMPLE OF ERZURUM PROVINCE

Adnan Küçükali

ABSTRACT

Internal and external migration has especially occurred since the second half of the 20th century in Turkey. External migration was started by the Labour Recruitment Agreement between Turkey and Germany on 30 October 1961. On the otherhand internal migration has been a continuous phenomenon since 1950s. The cities located in eastern and inland parts of the country, mainly Eastern and South Eastern Anatolian with Black see provinces, give unceasing migration to big cities such as Istanbul, Ankara and İzmir every passing day. While receiving cities are growing and developing much more, especially the Eastern Anatolia Region and the cities of this region continue to shrink in terms of socio-economic conditions. The east of Turkey, especially Erzurum province, is a geography where the migration has become chronic. Despite the decrease in migration rate in recent years, migration continues and this situation negatively affects the participation of people to the workforce and the level of their life satisfaction. The study consists of two parts. In the first part migration phenomenon and in the second part the policies to prevent migration in the region are examined In this context, the opinions of academicians working at Atatürk University on migration were evaluated through a questionnaire and the inadequate policies implemented in Erzurum province were determined.

Keywords: *Society, migration, socioeconomic structure, social policy, Erzurum.*

GİRİŞ

Tarih boyunca insanoğlunun dinamik varlığı ve sonsuz talep ve ihtiyaçlarının sonucunda ortaya çıkan göç olgusu, varlığını sürekli olarak devam ettirmiştir. Göçün nedenleri farklılık gösterse de günümüze kadar artan bir periyotta yeryüzünde göç hep var olmuştur.

Ancak küresel anlamda ve yoğun bir şekilde yaşanan iç ve dış göçler, kendisini daha ziyade tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte göstermiştir. 18. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa'da ortaya çıkan büyük sanayileşme hareketi; yalnızca Avrupa ve Amerika'yı etkilemekle kalmamış başlangıcından kısa bir süre sonra tüm dünyada yaşanacak olan büyük, köklü değişim ve dönüşümlerin de habercisi bir anlamda tetikleyicisi olmuştur.

Sanayileşme hareketi/devrimi sırf çalışma hayatını etkilemekle kalmamış, birçok toplumda var olan hemen tüm toplumsal yapıları ya değiştirmiş ya da ortadan kalkmasına neden olmuştur. Öyle ki; toprağa ve fiziki güce sahip olanlar üstünlüklerini yitirirken, ailelerde erkek otoritesi yerini farklı otoriter figürlere, yaşanan toplumda kurallarıyla hâkim olan dini düşünce, sekülerizm ve kapitalist dünya anlayışına doğru bir dönüşüm geçirmiştir.

Sanayi toplumu, Durkheim'in ifadesi ile dayanışmanın liyakat, eğitim, tecrübe ve bilgi çerçevesinde olduğu artık akraba ve hemşericilik veya dini inanış benzerlikleri çerçevesinde meydana gelen toplulukçu yapının yerini toplumsal yapıya terk ettiği bir dönemdir. Durkheim, bu mantalite üzerine teşkil edilen dayanışmayı yapmacık ve zorlamadan uzak ve profesyonelce olması nedeni ile doğal olması gereken ve uyumlu işleyişi ifade eden organik dayanışma olarak adlandırmıştır (Hirsch, P., Fiss, P. C., ve Hoel-Green, A., 2009, s.223-227; Kızılçelik, 1992, s.108).

Avrupa için 18. Yüzyıl, Durkheim'in ifadesiyle; organik dayanışmayı tesis edebilme adına liyakatin, iş bölümünün ve profesyonelce uygulamalarının zorunluluk haline geldiği bir zaman dilimini de ifade eder. Tarım toplumunu sonlandıran Avrupa, farklı paradigmalara dayalı olarak oluşturduğu yeni toplum tipinde, üretimin ve çalışma ilişkilerin şehirlerde dev fabrikalarda çok sayıda çalışanlarla gerçekleştiği bir dönemi yaşarken; diğer yandan da ulusal ve uluslararası emek ve sermaye piyasalarının hızlıca mekân değişikliği göstermesinin de yolunu açmıştır (Çınar, 2018, s.27-34).

Tarihin hiçbir dönemde bu denli yoğun emek ve sermaye hareketliliği yaşamamış olan toplumlar, ortaya çıkan benzer ihtiyaçları karşılayabilmek, daha çok üretip daha çok tüketebilmek için özellikle geri kalmış, sanayileşmemiş lokasyonlardan çalışma ve gelişme imkânları daha iyi olan mekânlara doğru bir yöneliş göstermiştir. Bu durum öncelikle ulus devletlerin kendi ülke içi göçünü hızlandırmış, akabinde 19. yüzyılla birlikte uluslararası göçlerdeki belirgin bir artışı da beraberinde getirmiştir.

Ülkemizde yaşanan iç ve dış göçler ise kendisini daha ziyade 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren göstermiştir. Ülkemizde emeğin kitlesel anlamda uluslararası göçü, 1961 yılında Türkiye ile Almanya arasında imzalanan İşgücü Alımı Anlaşması'yla başlamış ancak zamanla diğer Avrupa ülkelerine de yönelmiştir. Başlangıçta vasıfsız işgücünün yöneldiği bu coğrafyalara, zamanla beyaz yakalı bilgi işçileri de ilgi göstermiş, böylelikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kitlesel beyin göçü geçiği ile karşı karşıya kalmışlardır.

Ülkemiz gerek uluslararası gerekse de ulusal göçün oldukça canlı olduğu bir coğrafyadır. Dış göç hızında 1961'le bir ivme kazanan Türkiye, iç göçte daha öncesinden tanışmıştır (Martin, 1991, s.25). Ülke insanı, 1950'li yıllarda başta ekonomik nedenler olmak üzere farklı birçok itici nedenle kırsaldan kentlere doğru hızlı göç dalgalarına maruz kalmıştır. Günümüze kadar devam eden bu yoğun iç göçün, doygunluğa ulaşması beklenirken aksine Anadolu'nun doğusundan batısına, emek piyasalarının canlı olduğu yerlere, bölgesel olarak daha ziyade Marmara Bölgesine sanayileşmenin ve turizmin yoğun olduğu şehirlere doğru devam ettiği görülmektedir (Çelik ve Güven, 2014, s. 46-48).

Artış hızında yıllara göre değişkenlikler yaşansa da son kırk yılda Doğu Anadolu Bölgesi, özel de ise Erzurum, iç ve dış göçün değişmez adresi olmuştur. Beyin göçünün de yaşandığı kent olma durumundaki Erzurum, Türkiye'de göç veren illerin başında gelmekte ve bu durum bölgesel gelişme ve kalkınma ile birlikte şehirde yaşayanların şehirden beklentilerini ve yaşama arzularını da olumsuz etkilemektedir (Küçükali, 2016, s.3).

Net göç hız ile Türkiye'de ilk sıralarda yer alan (2017 yılında -14) Erzurum, gelir dağılımının bozulduğu sosyal ve ekonomik sorunların yoğun yaşandığı kentler arasındadır. Erzurum, iktisadi ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirebilme adına birçok noktada sosyal devletin koruyucu ve geliştirici politikalarına ihtiyaç duyan bir il olma durumundadır (TÜİK, 2018b).

1. Göç

1.1. Göçe İlişkin Kavramsal Çerçeve

İçerik ve nitelikleri bakımından birbirlerinden farklılıklar gösterse de genel bir tanımlamayla; göç, insanların ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle, buldukları mekândan geçici ya da sürekli olarak başka bir mekâna yerleşmeleri olarak tanımlanan göçler, "mekânın", "işin" ve "toplumsal ilişkilerin" değişmesi gibi parametreler üzerine kurulur (Piché, 2013, s.19; Akkayan, 1979, s.20).

Göçün oluşumuna göre tanımlaması yapılırken, ulusal sınırlar içerisinde yapılan yer değiştirme eylemleri iç göç, sınır dışına doğru yer değiştirme eylemleriyse dış göç olarak nitelendirilmektedir. Bu iki göç türü, bireylerin isteği doğrultusunda gerçekleştiğinde gönüllü göç, gayri iradi gerçekleştiğinde ise zorunlu göç şeklinde tanımlanmaktadır (Üner, 1972, s.77).

Göçü, 'seyyaliyet' olarak ifade eden kavramın daha çok emek boyutuna dikkat çeker ve emeğin coğrafi seyyaliyet bağlamında daha düşük ücret bölgelerinden daha yüksek olan yerlere doğru hareketliliğine değinerek ve işgücü hareketliliğinin emek piyasaları açısından kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Zaim'e göre; göçlerde en baskın unsur ekonomik nedenlerdir (Zaim, 1997, s.51-59).

1.2. Türkiye'de Göç

Küreselleşme ile birlikte emek faktörünün firmalar, meslekler ve coğrafi bölgeler arasındaki hareketliliği, dünya ülkeleri arasında hızla devam ettiği gibi ülkeler de kendi coğrafi bölgelerin de bir mobilete içerisindeyler (Long ve Ferrie, 2006).

Post-endüstriyel toplumun ortaya çıkması bilgiye ve teknolojiye dayalı sektörlerdeki iş imkânlarının önünü açarak yeni toplum tipinde feodalitenin ve toprağa bağımlılığın bir anlamda son ermesine neden olmuştur (Bozkurt, 2012, s.173-175).

Türkiye'de göç, Batı'daki göç biçimlerinden ve nedenlerinden farklı şekilde yaşanmaktadır. Günümüzde sanayileşmesini tamamlamış olan ülkelerde nüfusun düşük doğum ve düşük ölüm oranlarına sahip olması, bölgeleri, şehirleri arasındaki gelişmişlik düzeylerinin büyük ölçüde dengelenmesi kentlerde nüfus yığılmasını önleyerek kentleşme açısından ortaya çıkabilecek birçok sorunu büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Oysa Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı ve gelişmişlik düzeyi bölgeler ve şehirler arasında farklılıklar oldukça yüksek farklılıklar gösterdiğinden kırsal kente kentten büyük kentlere doğru bir seyyaliyet' halen devam etmektedir (Peker vd., 1997, s.3).

Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı, binde 13,4'tür. Yıllık nüfus artış hızı 2014 yılında %13,3 iken, 2015 yılında %13,4 olmuştur. Şehir ve ilçelere doğru göçün yanısıra, "06.12.2012 tarih, 6360 sayılı, "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle merkeze bağlı köyler de il ve ilçe mahalleleri haline getirilmiş (Resmi Gazete, 2012), böylece il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranında bir artış yakalanmış ve 2015 yılında bu oran %92,1'e ulaşmıştır.

Bölgesel gelişmişlik düzeyinde Güneydoğu Anadolu Bölgesinin de altına düşen Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin ekonomik anlamda gelir düzeyi en düşük lokasyonudur. Bölgenin ekonomik kalkınması yalnızca göç hızını düşürmekle kalmayacak ülke kaynaklarının ülke topraklarına daha rasyonel dağılımı da gerçekleştirilmiş olacaktır (ETB, 2012).

1.3. Türkiye'de Nüfus Hareketleri

Türkiye'deki iç göç olgusunun tarihsel gelişimine bakıldığında 2. Dünya Savaşı sonrası başlayan kentlere doğru göçlerin günümüze kadar bazı yıllar durağanlık gösterse de devam ettiği gerçekliğiyle karşılaşılır (Çelik ve Güven, 2014, s. 46)

2014 yılı içinde Türkiye genelinde 2 milyon 681 bin 275 kişi farklı bir ile göç etmiştir. 2014'te aldığı göçten fazla, göç veren iller sıralamasında Erzurum, Türkiye sıralamasında 7. sırada yer almaktadır. Net göç hızları şöyle gerçekleşmiştir: Çankırı-45.57, Kars-32.32, Ağrı-29.61, Ardahan-26.52, Yozgat-26.28, Muş-25.47 ve Erzurum -22,3. 2015 yılında Erzurum'un net göç hızı, -5,8'e gerilemiştir (TÜİK 2015).

TÜİK'in önümüzdeki yıllara yönelik nüfus projeksiyonuna göre; demografik göstergelerdeki mevcut eğilimler devam ettiği takdirde, 2017 yılı ADNKS sonuçlarına göre 80 milyon 810 bin 525 kişi olan Türkiye nüfusunun, 2023 yılında 86 milyon 907 bin 367 kişiye, 2040 yılında ise 100 milyon 331 bin 233 kişiye ulaşması beklenmektedir. Bölgesel nüfus artış projeksiyonlarına göre yine Türkiye'nin Batı illerinde doğuya göre nüfus artış oranları yüksek olacağı belirtilmiştir (TUİKb, 2018).

1.3.1. Erzurum'da göç

1980- 2015 yılları arasında Erzurum'da yaşanan nüfus hareketlerine yıllar itibariyle bakıldığında, nüfustaki azalmanın oransal büyüklüğüyle karşılaşılır. Erzurum'da yaşayanlar ve bu şehre göç edenlerin göç oranlarında düşüklük sağlanabilseydi projeksiyonlara göre bugün Erzurum şehir nüfusunun yaklaşık 1,5 milyon olması gerekirdi. Ancak 2016 yılında 762.021 olan şehir nüfusu 2017 yılında da %0,20'lik bir azalmayla, 760,476 rakamına gerilemiştir.

2015 ve 35 yıl öncesine göre nüfus hareketleri ise şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 1. Erzurum'da 1980-2017 Tarihleri Arasında Yaşanan Nüfus Hareketleri (TÜİK, 2018)

Dönem	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1975-1980	671 718	30 624	76 717	-46 093	-66,3
1980-1985	727 608	29 407	78 152	-48 745	-64,8
1985-1990	736 075	34 250	122 548	-88 298	-113,2
1995-2000	825 427	50 809	97 300	-46 491	-54,8
2007-2008	774 967	18 999	43 585	-24 586	-31,2
2008-2009	774 207	24 830	33 681	-8 851	-11,4
2009-2010	769 085	23 294	35 711	-12 417	-16,0
2010-2011	780 847	27 719	33 599	-5 880	-7,5
2012-2013	766 729	23 393	39 997	-16 599	-21,4
2013-2014	763 320	27 994	45 209	-17 215	-22,3
2014-2015	762 321	29 624	41 803	-12 179	-15,8
2016-2017	760 476	26 624	37 358	-10 734	-14,0

Tahmini verilere göre 2018 yılı nüfusunda da bir gerileme yaşanan Erzurum'un toplam nüfusu 759,716'dır. Erzurum merkez nüfusu 400 binin altına düşmemekle birlikte çevre ilçe nüfuslarında bir azalma kırsaldan kente doğru bir iç göç sürekliliğini devam ettirmektedir (TÜİK, 2018b).

2008-2012 yılları arasındaki verilere göre, Erzurum'un göç aldığı illerin ilk 5'i sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli'dir. Göç verdiği şehirler ise yine aynı illerden oluşmakta ve büyüklük sırasına göre İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir ve Kocaeli olarak sıralanmaktadır (Küçükali, 2016, s. 32).

2. Araştırma

2.1. Araştırmanın Amaç ve Sınırlılıkları

Bu çalışma; Anadolu'nun kadim ve merkezi şehirlerinden birisi olan Erzurum'un göç probleminin önüne geçilmesi ve şehrin daha cazip hale gelmesi amacıyla kısmen 2016 yılında yayımlanmış olan "Bir Sosyal Politika Problemi Olarak Göç: (Erzurum Örneği)" isimli kitabımdan ve 2015 tarihinde tarama modeli kullanılarak Atatürk Üniversitesi, Tıp, İİBF, İlahiyat, Eğitim Fa-

kültelerinde aktif olarak çalışan 197 öğretmen üyesine uygulanan anket verilerinden yararlanılmış 2018 yılının güncel verileriyle, bölge için oluşturulabilecek yeni sosyal politikalara katkı sağlama amacıyla yapılmıştır.

2.2. Göç İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Toplumun yer değiştirmesi, başka coğrafya veya mekânlara gitmesi şeklinde tanımlanan göç olgusu iç ve dış göçler olmak üzere temelde iki gruba ayrılmaktadır. Uluslararası boyutu olan dış göçler bu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan, burada iç göçler üzerine yapılan belli başlı çalışmalardan örnekler verilecektir (Küçükali, 2016, s.45).

Göç olgusunun toplumun sosyo-ekonomik yapısında meydana getirdiği değişimlerle ilgili olarak çok sayıda kitap ve makale incelenmiş, problemin son 50 yıl içerisinde değişik şekillerde ancak sürekli büyüyerek devam ettiği anlaşılmıştır. Araştırmanın ana eksenini özellikle bilim insanlarının Türkiye'nin doğusundan batısına göç etme nedenleri diğer bir ifade ile beyin göçü oluşturduğundan bu konuda oldukça kısıtlı sayıda bir literatür mevcuttur (Küçükali, 2016, s.45)

Türkiye' de göçlerdeki artışa paralel olarak, bu olguya ilişkin ciddi araştırmalar, 1970 sonrası çalışmalarda inceleme konusu yapılmaya başlanmıştır. İç göçle ilgili araştırmalara bakıldığında, "S. Aral, G. Atalay, M. Cormeny, L.T. Erder, S. Öngür, F. Özbay, K. Özok, F. C. Shorter, E. Tümertekin, S. Yener, İ. Tekeli, B. Tekçe" gibi araştırmacılar, 1975 öncesi dönemlerdeki iç göçü etüt etmişlerdir.

Yener, (1977, s.73), 1965-70 dönemi göçleri ve göç edenlerin sosyoekonomik niteliklerini tanımlamış ve Türkiye'deki sosyal tabakalar arasındaki farklılıkların giderek arttığını belirlemiştir. Yener, bu çalışmasında göçün oluşumunda öncelikli nedenin bölgesel işsizlik olduğunun tespitini yapar.

Eraydın (1981),1950-1980 iç göçlerini ele almıştır. Çalışmada, iç göçe neden olan işgücü olgusu üzerinde durur ve sanayileşme ile birlikte kırsaldan kente doğru oluşan göç hareketini işsizlik temelinde araştırır.

Doh (1984, s. 49-61), 1970-75 dönemi göçünün nedenlerini belirlemiştir. Doh'a göre, Türkiye'deki iç göç, kırsal nüfusun, tarımdaki kârlı olmayan işlemlerinden ayrılarak, modern sektörün olduğu yerlere göç etmesidir. Dolayısıyla, kırsal iticiliğin yanısıra, kentsel çekicilik de dikkate değer niteliktedir.

Tümertekin (1977, s.157-169), göç veren alanlardaki gelişmeye ve bunun sonuçlarına dikkat çekmiştir. Başka bir çalışmasında da E.G. Raveenstein'in "bireylerin aşamalı olarak göç ettiği" hipotezini test eder. Uygulama alanı olarak, İstanbul seçilmiştir. Analizle İstanbul'a göçenlerin "aşamalı" bir göç sürecini izlediği sonucuna varılır (Çelik, 2016, s.157).

Şanlı (1973, s.2-32), “Türkiye’de İç Göçler, Uzaklık ve Yerleşme Büyüklüğü İlişkileri Üzerine: Potansiyel Çekim Modeli Çerçevesinde Sayısal Bir Deneme” adlı makalesinde 1970’li yıllardaki göçü, “çekim modeli” ile inceler. Modelin temeli; iki yer arasındaki göçün, bu yerlerin coğrafi büyüklüğü ile doğru orantılı ve iki yer arasındaki mesafe ile ters orantılı olduğu düşüncesine dayanır. Yine göçü ele aldığı diğer bir çalışmasında ise Şanlı (1974, s.03-11) genel itibariyle, göçün yönleri ve karmaşık yapısı ile bu olguya yönelik politika ve programların ortak yanlarını incelenmiştir.

Algan (1988, s.105-119), Adana’ ya yönelik göçleri, itici ve çekici güçlerle ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler temelinde inceler. “Adana İlinde Kentleşme: Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler ve Yarattığı Sorunlar” başlıklı çalışmasında GAP bölgesindeki nüfusun demografik özellikleri ile kentleşme ve göç olgusunu ele alır.

Gür ve Ural (2004, s.23-38), çalışmalarında 1990 yılı iç göçlerini sosyal ve ekonomik veriler yardımıyla, “itici-çekici güçler yaklaşımı” temelinde “regresyon analizi” ile incelerler. Açıklama gücü 0.71 olan modelde, öğrenci/öğretmen oranı hariç, tüm değişkenlerin göçü beklenen yönde etkilediği belirlenmiştir. Onlara göre şehir hayatından beklenen ekonomik kalkınma çekici kırsal alanın geri kalmışlığı ve iş imkânlarının yetersizliği itici güçler olarak değerlendirilmelidir.

Cerit (1986, s.81-104), 1950-80 dönemi doğum yeri verilerinden, iller itibariyle “ömür boyu göç”ü belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla iç göç, dış göç ve homojenlikten uzaklaşma oranları hesaplanmıştır. Homojenlikten uzaklaşma oranı, bir ilde yaşayan ancak orada doğmamış nüfusu ifade eder ve 0 ile 100 arasında değişir. 1980 yılında illerin homojenlikten uzaklaşma oranları; İstanbul %61,80, Kocaeli %43,60, İzmir %41,72 ve Ankara %40,24’ tür. Homojenlikten en fazla uzaklaşan bölge ise, Marmara olarak tespit edilmiştir.

Yamak ve Yamak (1999, s.16-28), 1980-90 dönemi göç ve gelir arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Analizle, iller arası gelir farklılığının göçü önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşırlar. Çalışmada, yöresel bazdaki gelir dengesizliğinin iç göç üzerinde önemli rol oynadığı ve bu rolün de net göç veren illerin düşük gelir düzeyinden ziyade net göç alan illerin yüksek gelir düzeylerinden kaynaklandığı ortaya konmuştur.

Üçdoğruk (2002, s.157-183), İzmir’ e yönelik iç göçü incelediği çalışmada, üç hipotez belirlemiş ve bunlar “çoklu durum logit tekniği” ile test edilmiştir. Hipotezler; göçmenlerin eğitilmiş gençlerden oluştuğudur. Ayrıca, mesafenin göçe etkisi test edilir. Analizle şu sonuca ulaşırlar: Yaş ve eğitim göçü etkileyen önemli faktörlerdir. Ulaşım alanındaki gelişmeler de, mesafenin göçü azaltıcı etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Türkiye’ deki iç göç olgusuna ilişkin olarak Mersin (1996) ve Bolu’ da (1997) da konferanslar düzenlenmiştir. Mersin’ de “Toplum ve Göç”, Bolu’ da

ise “Türkiye’ de İçgöç” başlıklı kongrede göçün sebep ve sonuçları ile göç temelinde değişik konulara ilişkin çok sayıda bildiri sunulmuştur.

Erdoğmuş (1989, s.97-108), kır-kent göçünü sosyolojik yönden incelediği araştırmasında, gençlerin göç etme nedenini belirlemiştir. Gençlerin köyden göç etme nedenlerinin başında köyde yaşanan işsizlik ve daha iyi bir gelecek beklentisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Gedik (1994), daha önceki çalışmalarında elde ettiği, ancak doğru olarak kabul edilen varsayımlarla uyuşmayan yeni varsayımları topluca sunar. Tekeli (1975), Ataç (1983), Ertürk (1985) ve Çelik (2005) göçü teorik olarak incelemişlerdir. Tekeli’ nin kaynakça bakımından zengin çalışmasında, göç teorileri ve göçü etkilemeye yönelik politikalar arasındaki ilişkiler araştırılır. Ataç, göçe ilişkin “makro” ve “mikro” olmak üzere başlıca iki temel yaklaşım olduğunu belirterek, analizini “Neo-Klasik” ve “Tarihsel-Yapısalcı” olarak adlandırdığı iki akım temelinde yapar. Ertürk’ ün analizi, kısa dönemli “Klasik ve Keynezyen Yaklaşım”a, uzun dönemli “Genel Dinamik Model”e dayanır. Çelik ise iç göçlere ilişkin belli başlı yaklaşımları (fayda-maliyet, seçkinlik ve itici- çekici güçler) teorik yönden incelerler (Çelik, 2005: Çelik, 2007, s.89-109).

Çelik (2007, s.89-109), göçlerle ilgili olarak genişçe bir literatür taraması yaptıktan sonra “Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000” adlı makalesinde Türkiye’de yaşanan göçlerin daha ziyade emeğin ekonomik yönden geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru göç etmesi neticesinde oluştuğunun altını çizer. Göçün önlenmesi veya azaltılması amacı ile yapılması gereken temel politikayı şöyle açıklar: *“Türkiye’de batıya yönelik göçü azaltmanın bir yolu da doğuda ‘bölgesel çekim merkezleri’nin ortaya çıkarılmasıdır. Günümüzde bu görevi üstlenebilecek potansiyelde kentler vardır. Gaziantep, Diyarbakır ve Şanlıurfa’nın yanısıra Erzurum ve Van bölgesel kalkınma planları ile ekonomik gelişme bakımından belli bir düzeye ulaşırsa, göç için “cazibe merkezleri” olacaktır.”*

Yavuz (1994, s.10-18), “Erzurum’dan Göç Sorunu, Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Yolları” isimli makalesinde bölgeye uygun tarım ve hayvancılık sektörünün canlandırılması ve sınır ticaretinin daha aktif bir konuma yükseltilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Yavuz, Erzurum’dan göç edilmemesi veya göç hızının yavaşlatılabilmesi için hükümetlerin bölgeye pozitif ayrımcılık yaparak, özel sektör için cazip şartların oluşturulmasını savunur. Bölgesel kalkınma planlarının yapılması, doğa, tarih ve sağlık turizminin alt yapılarının oluşturularak, sınır ticaretinin artırılması gibi önlemlerin de öncelikle ele alınması gerektiğini düşünür.

Yapraklı ve Kaya (2002, s.101-115), “Beyin Göçünün Nedenleri: Atatürk Üniversitesi Akademik Personeli Üzerine Bir Uygulama” başlığı altında yaz-

dıkları makalelerinde beyin göçünün nedenlerini, Atatürk Üniversitesi akademik personeli üzerinde uyguladıkları anket çalışmasında konu edinmişlerdir. 2011-2012 öğretim döneminde yaptıkları çalışmalarında akademisyenlerin göç etme nedenlerinin başında coğrafi şartların zorluğu ile batının gelişmişliğinin öncelikli etkenler arasında olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tansel ve Güngör'ün (2002, s.1-10), 2001 yılında yaptıkları "Türkiye'den Yurt Dışına Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama" başlıklı araştırmaları yurtdışına giden akademisyenlerin ülkelerine dönmemelerindeki asıl nedenin ekonomik olduğu, yurtdışı imkânlarının daha cazip olmasının beyin göçünün birincil nedeni olduğu sonucuna ulaşırlar. Araştırma 2002 yılı ve önceki yıllarda Türkiye'de yaşanan istikrarsızlık ve ekonomik krizlerin beyin göçünde etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sağlam (2006, s.33-44), "Türkiye'de İç Göç olgusu ve Kentleşme" adlı makalesinde Türkiye'de 1950 yılından itibaren köylerden şehirlere doğru çok yoğun ve hızlı bir göç hareketi yaşandığını ve bu süreçte ortaya çıkan kentleşme ve sanayileşmenin sağlıklı kentleşme olmayıp, düzensiz kentleşme özelliği taşıdığını belirtir. Yine yaşanan, hızlı kentleşmenin ve yoğun göçün olumsuz etkilerinin kendisini hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hissettirdiğini ve bu anlamda ciddi politikaların geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Ünal (2007, s.73-94), Erzurum'un sosyo-ekonomik düzeyinin birçok farklı değişkenle incelendiği ve diğer bölge illeri ile karşılaştırıldığı, "Erzurum Nüfusunun Sosyoekonomik Göstergeleri ve Doğu Anadolu'daki İl Merkezleri ile Karşılaştırılması" adlı makalesinde DİE'nün 2000 yılı verileri kullanılmıştır. 22 değişkenle yapılan grup faktör analizi 3 grupta toplanmıştır. 1. faktörü oluşturan eğitim göstergeleri içerisinde Erzurum 6. Sırada, 2. faktörü oluşturan ekonomik göstergelerde 4. Sırada, sağlık faktörünü oluşturan sağlık göstergelerinde ise bölgede 2. sırada yer almaktadır.

Ünal, makalesinde 1940 yılından 2000 yılının başına değin süre gelen değişkenlerden bahsederek şehirdeki göçün azaltılması için sosyoekonomik düzeyde yapılması gereken iyileştirmelere dikkat çekmiştir. Ona göre, eğitim ve sağlık sektörü Erzurum ekonomisi için öneme haiz sektörlerdir.

Bülbül ve Köse (2010, s.75-92), "Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi" başlıklı çalışmalarında geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gelen göç hareketlerinin, genç işgücünün ve sermayenin de bölge dışına akmasına ve böylece geri kalmış bölgelerin daha da gerilemesine neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Coşkun ve Zaman (2012, s.1050-1062), "Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği" adlı makalelerinde Erzurum kentinin 26 farklı

semt ve mahallelerinde yapılan anket uygulamaları ile veriler toplanmış ve elde edilen verilerin yorumlanması ile kente göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyi üzerine çıkarımlarda bulunmuşlardır. Ekonomik düzeyi yüksek ve işsizlik oranı düşük topluluklarda uyum sürecinin daha kolay gerçekleştiği sonucuna ulaşmışlardır.

Elmastaş ve Yılmaz (2015, s.403-404), "Van İlinde Göçler" adlı makaleleri ile Doğu Anadolu'nun nüfus bakımından en büyük ili Van'daki göçü araştırma konusu yapmışlardır. Araştırma bulgularını şu şekilde sıralamışlardır: İlk önceleri, 1980 sonrası bölgede yaşanan terör, yöre insanını göç yapmaya yönlendirmiştir. Daha sonraki yıllarda işsizlik oranının yüksek, istihdam oranının düşük olması, sektörler itibarıyla çalışan nüfusun yarıdan fazlasının tarım sektöründe yer alması ve sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü gibi nedenlerle Van, sırasıyla İstanbul, Ankara, Bursa, Antalya, İzmir, Gaziantep, Kocaeli, Mersin, Konya ve Adana illerine göç vermiştir.

Son yıllarda başta T.C Kalkınma Bakanlığı ve TÜİK'in özellikle son 10 yıl içerisinde yayınlamış olduğu veriler çalışmada yön gösterici olmuştur. T.C Kalkınma Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı Kalkınma Bankası'nın Türkiye ekonomisinin bölgesel farklılıklarına yönelik raporları ile Doğu Anadolu'nun bölgesel gelişmişlikteki yeri ve çözüm önerileri başlıklı kitap ve makaleleri Türkiye'de yaşanan iç göçün küçümsemeyecek bir boyutta olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

2.3. Veri Toplama ve Analiz

Veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket formu üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda cevaplayıcılara ait demografik bilgilere ilişkin sorular, ikinci kısımda göç niyetine etki eden faktörlere ait sorular ve üçüncü kısımda Erzurum ilinden memnuniyet düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu süreçte daha önce göç olgusuna yönelik yapılan çalışmalar ve TÜİK araştırmalarında kullanılan anket formlarından yararlanılmıştır (Küçükali, 2016, s.46).

Anketle elde edilen veriler bilgisayar ortamına, SPSS for Windows 16.0 programı ile aktarılmış ve istatistiksel analizlerde frekans, yüzde dağılımları, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

Anketteki Likert tipi sorular, ortalamalarına bakılarak değerlendirilmiştir. Bu sorulara verilecek cevaplar, 1,00 ile 5,00 arasında değişmektedir. Ortalamaları değerlendirmek için Tablo 9'daki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek, aritmetik ortalamalar için puan aralığı katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur [Puan Aralığı = (En Yüksek Değer-En Düşük Değer) /5 = (5-1) /5 = 0,80]. Bu değer, cevap kodlarının en

düşüğü olan 1,00'a, ardından ardışık olarak sonraki değerlere eklenerek değerlendirilme aralıkları elde edilmiştir. Buna göre aritmetik ortalamaların değerlendirilme aralıkları Tablo 9'daki gibidir (Çınar, 2010; Küçükali, 2016, s. 46).

Tablo 2. Ortalamaların Değerlendirme Aralıkları

Aralık	Aralığın Değeri
1,00-1,80	Hiç etkilemiyor /Hiç memnun değilim
1,81-2,60	Az etkiliyor /Memnun değilim
2,61-3,40	Orta düzeyde etkiliyor / Kararsızım
3,41-4,20	Çok etkiliyor / Memnunum
4,21-5,00	Oldukça çok etkiliyor / Çok memnunum

2.4. Atatürk Üniversitesi Akademisyenlerinde Göç Niyeti

Erzurum'da Akademisyenlerde göç niyetinin oluşumuna etki eden nedenleri belirlemek amacıyla yapmış olduğumuz anket çalışmasıyla şehrin yetişmiş insan gücünü temsil eden Atatürk Üniversitesi akademisyenleri araştırmanın çalışma evrenini oluşturmuştur.

Çalışma evreni 432 olan Atatürk Üniversitesi, Tıp, İİBF, İlahiyat ve Eğitim fakültelerinde aktif olarak çalışan 197 öğretim üyesi (çalışma evrenini temsil etme oranı: %45,6'dır.)'ne uygulanan ankette ileriki 5 yıl içerisinde göç etme niyetlerinin olup/olmadığı ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Akademisyenlerin 5 Yıl İçerisinde Göç Etme Niyetin Olup/Olmadığı

Göç Niyeti	Frekans	Yüzde (%)
Evet	78	39,6
Hayır	49	24,9
Belki	70	35,5
Toplam	197	100,0

Tablo 3 verileri, kararsızlarla birlikte önümüzdeki 5 yıl içerisinde göç etme niyeti taşıyan öğretim üyesi akademisyenlerin %75,1' e ulaştığını göstermektedir.

Bu oranları şöyle okumak da mümkündür; Atatürk Üniversitesinde istihdam olunan öğretim üyelerinden her dört akademisyenden üçü 5 yıl içerisinde Erzurum'dan göç etme niyetini az veya çok taşımaktadır.

2.5. Atatürk Üniversitesi Akademisyenlerinde Göç Niyetinin Oluşuma Etki Eden Faktörler

Erzurum’la ilgili göç ve ekonomik veriler tarım ve hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu şehirde, tarım toplumundan uzaklaşmanın ve gelir dengesinin bozulmasının şehrin ekonomik hayatını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Günlü, Atasever ve Karakaya, 2010, s.55-60).

Tablo 3’de göç etme niyetinde bulunan ve kararsızlarla birlikte %75,1’ e ulaşan akademisyenlerin göç etme niyetlerinin ölçüldüğü tablo 4’te ise farklı nedenlerin de göç niyetinin oluşumunda etkili oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4 verileri, Atatürk Üniversitesi öğretim üyelerinin; “Üniversite ve fakülte çalışma şartları” ile “Üniversite ve fakültelerin öğrenci düzeyleri”nin göç etme niyetinin oluşumunda etkin olmadığını ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle akademisyenler üniversitesinden fakültelerindeki çalışma şartlarından ve öğrencilerin düzeylerinden yüksek derecede memnun.

“Farklı bir şehirde, farklı bir sektörde çalışma isteğinin” katılımcıların göç etme niyetinde **hiç etkili** olmadığını ortaya koymaktadır. Bu değişkene verilen cevapların dağılımı şu şekildedir. 76 (%42,2) katılımcı, hiç etkili olmuyor derken; 41 (%22,7)’i az etkili oluyor, 33 (%18,3)’ü orta düzeyde etkili oluyor, 23 (%12,7)’ü yüksek düzeyde etkili oluyor, 7 (%3,8)’si ise oldukça yüksek düzeyde etkili oluyor kısımlarını işaretlemişlerdir. Tabloya göre göç etme niyeti taşıyan öğretim üyelerinin %83,5’i göç etme niyeti ile gitmek istediği şehirde aynı sektörde çalışmak istemektedirler (Küçükali, 2016, s. 61).

Tablo 4 verileri Erzurum’dan göç etme niyetinin oluşumunda,10 değişken **‘az etkili’** olurken, 5 değişken **‘orta düzeyde’** etkili olduğunu göstermektedir. Orta düzeyde etkili olan değişkenler sırası ile imkânları daha geniş olan bir üniversitede çalışma isteği, eğitim imkânlarının yetersiz olması, aile bireylerinin daha kolay ve daha iyi işler bulabileceğine olan inanç, devletin büyük yatırımları batı illerine yaparak oraları cazibe merkezi haline getirmesi ve doğunun geri kalmışlığıdır (Küçükali, 2016, s.61).

Orta düzeyde etkili olan 5 değişken, Erzurum ilinin sosyo-ekonomik durumu ile ilişkilidir. Temel problem Erzurum’un geri kalmışlığı olarak görülmektedir. Bu özellik eğitimde ve çalışma hayatında oldukça önemsenen bir durumdur. Merkezi hükümetlerin yatırımları ile Türkiye’nin Batı illerini yaşanabilir cazip şehirler haline getirmesi ise katılımcıların göç etme niyetlerinin oluşumuna etki eden diğer bir faktör olarak görülmektedir (Küçükali, 2016, s.61).

Tablo 4. Akademisyenlerde Göç Etme Niyetini Etkileyen Faktörler

Erzurum'dan Göç Etme Niyetini Etkileyen Faktörler N=180	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Değerlendirme
Üniversite ve fakültenizin çalışma şartları	2,6000	1,30577	Az Etkiliyor
Üniversite ve fakültenizin öğrenci düzeyleri	2,4722	1,18383	Az Etkiliyor
İmkânları daha geniş olan bir üniversitede çalışma isteği	2,8667	1,35118	Orta Düzeyde Etkiliyor
Farklı bir şehirde, farklı bir sektörde çalışma isteği	2,1333	1,20706	Hiç Ekilemiyor
Emekli olduktan sonra Erzurum' da kalmak istememek	3,2000	1,41579	Az Etkiliyor
Çocuklarınız, eşiniz veya sizin için eğitim imkânlarının yetersiz olması	2,9611	1,29185	Orta Düzeyde Etkiliyor
Aile yaşantınızın başka bir ilde daha huzurlu olacağına yönelik inancınız	2,4556	1,29599	Az Etkiliyor
Aile bireylerinizin daha kolay ve daha iyi işler bulabileceğine olan inancınız	2,8833	1,26524	Orta Düzeyde Etkiliyor
Maaşınıza ilaveten almış olduğunuz geliştirme ödeneğini yetersiz bulmanız	2,2333	1,25114	Az Etkiliyor
Başka bir ilde ek iş yaparak daha fazla kazanacağınıza yönelik inancınız	2,1056	1,25737	Az Etkiliyor
Devletin büyük yatırımları batı illerine yaparak oraları cazibe merkezi haline getirmesi	3,1944	1,46122	Orta Düzeyde Etkiliyor
Doğunun geri kalmış olması	3,3722	1,31187	Orta Düzeyde Etkiliyor
Erzurum'un coğrafi konumu ve büyükşehirlere olan uzaklığı	3,5111	1,28806	Yüksek Düzeyde Etkiliyor
Şehrin iklim problemleri	3,5111	1,31382	Yüksek Düzeyde Etkiliyor
Siyasi düşünceniz ve yaşam tarzınızın basılanmış olması	1,9444	1,23144	Az Etkiliyor
Yalnızca değişiklik isteği	2,4000	1,16081	Az Etkiliyor
Olumsuz komşuluk ilişkileri	1,8389	1,15388	Az Etkiliyor
Çalışma arkadaşlarıyla olan olumsuz ilişkiler	1,9500	1,21570	Az Etkiliyor

Erzurum'un coğrafi konumu ve büyükşehirlerle olan uzaklığı ile iklim problemleri akademisyenlerin göç etme niyetlerinin oluşumunda '**yüksek düzeyde**' etkili olan değişkenler olarak görülmektedir. Erzurum ilinin 1850

metre rakımda ve Türkiye ortalaması üzerinde mevsimsel soğukluk oranlarına sahip olması, katılımcılarda göç etme niyetini yüksek düzeyde etkilemektedir (Küçükali, 2016, s.61).

2.6. Atatürk Üniversitesi Akademisyenlerinin Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi

Anketin son bölümünde, Atatürk Üniversitesinden ve Erzurum'da sunulan kamu hizmetlerinden memnuniyet düzeyini ölçmek amacı ile katılımcılara 10 değişken sunulmuş ve katılımcılarından değişkenlerle ilgili memnuniyet düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 5. Atatürk Üniversitesinden ve Erzurum'da Sunulan Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet

Erzurum'da Sunulan Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Değerlendirme
N=197			
Atatürk Üniversitesinden memnuniyet	3,5228	1,0130	Yüksek
Çalıştığınız Fakülte/ yüksekokuldan memnuniyet	3,5787	1,0252	Yüksek
Erzurum'a yapılan kamu yatırımlarının düzeyinden memnuniyet	2,5533	1,0068	Düşük
Erzurum ilindeki sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerden memnuniyet	2,2995	1,0432	Düşük
Eğitim kurumlarından memnuniyet	2,6497	0,9552	Düşük
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	3,1117	1,0679	Orta Düzey
Demiryolları istasyonlarında sunulan hizmetlerden memnuniyet	2,203	1,0098	Düşük
Havaalanında sunulan hizmetlerden memnuniyet	3,5838	0,8802	Yüksek
Belediyelerin sunduğu hizmetlerden memnuniyet	2,3909	0,9553	Düşük
Kamu kurumlarının sunduğu hizmetlerden memnuniyet	2,5482	0,928	Düşük

Tablo 5 verileri, Atatürk Üniversitesi öğretim üyelerinin çalıştıkları üniversite ve fakültelerinden ayrıca şehirde kamusal hizmetin verildiği havaalanı hizmetlerinden, yüksek düzeyde memnun olduklarını ortaya koymaktadır.

Ankete katılan öğretim üyelerinden, Atatürk Üniversitesinden hiç memnun olmadığını ifade eden katılımcı sayısı 5 (%2,53)'tir. 19 (%9,64) katılımcı düşük memnuniyet, 83 (%42,13) katılımcı orta düzeyde memnuniyet, 48

(%24,4) katılımcı yüksek memnuniyet, 42 (%21,31) katılımcı ise çok yüksek düzeyde memnuniyete sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretim üyelerinden, çalıştıkları fakülte veya yüksekokuldan hiç memnun olmadığını ifade eden katılımcı sayısı 8 (%4,06)'dir. 13 (%6,59) katılımcı düşük memnuniyet, 75 (%38,0) katılımcı orta düzeyde memnuniyet, 59 (%29,9) katılımcı yüksek memnuniyet, 42 (%21,3) katılımcı ise çok yüksek düzeyde memnuniyete sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan, Erzurum havaalanında sunulan hizmetten hiç memnun olmadığını ifade eden katılımcı sayısı 3 (%1,52)'tür. 16 (%8,12) katılımcı düşük memnuniyet, 68 (%34,51) katılımcı orta düzeyde memnuniyet, 83 (%42,13) katılımcı yüksek memnuniyet, 42 (%21,31) katılımcı ise çok yüksek düzeyde memnuniyete sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5'de memnuniyet düzeyi orta olan tek değişken Erzurum'da sunulan sağlık hizmetlerinden memnuniyet olarak ölçülmüştür.

Sonuç ve öneriler

Göç geniş anlamda; daha güzele ulaşmak için yapılan kitlesel bir eylemdir. Bu eylemin sonucunda toplumsal barış ve refahın geniş kitlelerce elde edilmesi hedeflenmektedir. Göç yalnızca bireysel sonuçları olan bir olgu olmayıp aynı zamanda ülke güvenliğini de yakından ilgilendiren önemli bir güvenlik sorunudur.

Göçün toplum hayatında karşılaşılan sıradan bir olgu olmayıp, günümüzde sosyo-ekonomik hayatın önemli belirleyicileri arasında yer alması, sosyal politika bilimini göç problemini kendi çalışma alanlarından birisi olarak değerlendirmesine neden olmuştur.

Türkiye'nin coğrafi ve sosyo-ekonomik farklılıklarının ülke içerisindeki yaşanan iç göçü artırdığı bu durumun da bölgesel dengesizlikleri artırdığı varsayımından hareketle oluşturulan bu çalışma iki bölümden oluşturulmuştur. Türkiye'de ve Erzurum'daki iç göçe ait hareketlerin incelenerek göç olgusunun ele alındığı birinci bölüm TÜİK Kurumu ve bağımsız araştırmacıların verileri doğrultusunda hazırlanmıştır. İkinci bölümde ise Atatürk Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerin göç etme niyetlerinin oluşmasında etkili olan faktörlerin belirlenmesine çalışılmıştır.

Erzurum ili son çeyrek asırda merkez nüfusu kadar (yaklaşık 400 bin) bir nüfusu başka şehirlere göç vermiştir. Söz konusu tarih aralığında yalnızca göç veren değil göç alan bir il olma özelliğini de sürdürmüştür. Ancak genel tabloya bakıldığında toplam il nüfusu 2018 yılına değin sürekli küçülmeye devam etmektedir.

Göç niyetinin oluşumuna etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış anketlerden elde edilen veriler; “kararsızlarla birlikte” önümüzdeki 5 yıl içerisinde göç etme niyeti taşıyan Atatürk Üniversitesi çalışanı akademisyenlerinin yüzdesel büyüklüğünü %75,1 olarak göstermektedir. Bu rakam üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir oranı ifade etmektedir. Zira 1957’den bugüne hizmet veren Atatürk Üniversitesinin çalışanı akademisyenler üniversitenin imkânları ve öğrenci profilinden üst düzeyde memnun iken yine de yüksek oranda çalıştıkları şehirden göç etme niyetini taşımaktadır.

Katılımcıların %75,1’inde tespit edilen göç niyetinin çalışma verimliliklerini de ne derece etkilediği ve kentin sürekli göç veren bir il olmasının diğer çalışanlarda da göç niyetinin oluşmasında nasıl etkili olduğu araştırılması gereken diğer problemler olarak görülmektedir.

Akademisyenlerin şehrin sosyo-ekonomik imkânlarının kısıtlılığı, çocuk eş ve yakınlarının yaralanacağı eğitim kurumlarının yetersizliği ve devlet yatırımlarının yeterince olmayışının, memnuniyet düzeylerini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Erzurum’un sert iklim şartları ve coğrafi konumu da memnuniyet düzeylerini düşüren diğer farklı iki unsur olarak görülmektedir.

Ankete katılan 197 akademisyenin büyük bir kesimi, Erzurum’a yapılan kamu yatırımlarının düzeyinden, ildeki sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerden, eğitim kurumlarının verimlilik/yeterliliğinden, demiryolları istasyonlarında sunulan hizmetlerden, belediyeler ile diğer kamu kurumlarının sunduğu hizmetlerden düşük düzeyde memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ilde hizmet vermekte olan kamu kurum ve kuruluşlarında hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacı ile yukarıda belirtilen memnuniyetsizliklerin giderilmesine yönelik tedbir ve düzenlemeler yapılmasının bir gereklilik olduğu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Algan, N. (1988). Adana ilinde kentleşme: Kentleşmeyi etkileyen faktörler ve yarattığı sorunlar. *Çukurova Üniv. İİBF Dergisi*, 2(1),105-119.
- Bozkurt, V. (2012). *Endüstriyel ve post endüstriyel dönüşüm*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 75-94.

- Cerit, S. (1986). Türkiye’de iller arası göçler (1950-1980). *Nüfus Bilim Dergisi (The Turkish Journal of Population Studies)*, 8, 81-103.
- Çelik, N. ve Güven M. (2014). Türkiye’de iç göç sorununa yeni bir yaklaşım: Stratejik iç göç yönetimi, İstanbul, *İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, (76), 45-61.
- Çınar O. (2018). *Emeğin değeri*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Çınar, O. (2010). Okul müdürlerinin iletişim sürecindeki etkililiği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 267-276.
- Çoşkun, O. ve Zaman, S. (2012). Kentlere göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyleri üzerine uygulamalı bir araştırma: Erzurum kenti örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 1050-1062.
- Doh, R. (1984). Interprovincial migration in Turkey and its socioeconomic background: A correlation analysis., *Nüfus Bilim Dergisi*, 6, 49-61. [durum-raporupdf](#), ET: 01.09.2018.
- Elmastaş, N. ve Yılmaz, S. (2015). Van ilinde göçler. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/10 Summer 2015, p. 403-428 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8540>*
- Eraydın, A. (1981). *Türkiye’de 1950-1980 Döneminde iller arası göçlerin genel değerlendirilmesi*, Ankara, DPT Yay., No: 1744.
- Erdoğan, Z. (1989). Türkiye’de kırdan kente göçün sosyal temelleri. *Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 97-108.
- Erzurum Ticaret Borsası, ETB, (2012). *Erzurum ticaret borsası stratejik planı 2012-2015*. <http://www.erkurumtb.org.tr/Stratejik-Plan.pdf>, Et: 11.15.2015.
- Gedik, A. (1987). Savaş sonrasında Japonya’da nüfusun mekânsal dağılımı (1945-80) ve gelişmekte olan ülkeler için anlamı. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 14 (4), 339-372.
- Günlü, A, Atasever, M, Karakaya, Y . (2010). Erzurum ili hayvancılığının yapısal özellikleri ve yakın gelecekteki durumu üzerine genel değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 55-68.
- Gür, T.H. ve Ural, E. (2004). Türkiye’de kentlere göçün nedenleri. *Hacettepe Üniv. İİBF Dergisi*, 22 (1), 23-38.
- Hirsch, P., Fiss, P. C., & Hoel-Green, A. (2009). A Durkheimian Approach to Globalization”, https://www.researchgate.net/profile/Paul_Hirsch2/publication/252471670_A_Durkheimian_Approach_to_Globalization/-links/0deec53c8adec38d68000000.pdf, Erişim Tarihi: 18.16.2018.
- Kızılçelik S. (1992). *Sosyoloji teorileri 1*, Konya: Mimoza Yayınları
- Küçükali, A. (2016). Bir sosyal politika problemi olarak göç: Erzurum örneği. Ankara: İmaj Yayınevi.

- Long, J. ve Ferrie, J. (2006). "Labour Mobility", Oxford Encyclopedia of Economic History, <http://faculty.wcas.northwestern.edu/~fe2r/papers/Labour%20Mobility.pdf>, Erişim Tarihi: 16.16.2018.
- Martin, P.L. (1991). Bitmeyen öykü: Batı Avrupa'ya Türk işçi göçü, (BM Kalkınma programının mali desteğiyle yayınlanmıştır), Ankara: Uluslararası Çalışma Bürosu, Pelin Ofset.
- Nüfusu.com. (2016). Erzurum nüfusu. <https://www.nufusu.com/il/erzurum-nufusu>, Erişim Tarihi: 11.07.2018.
- Peker, M., Engin, Ö. & Balkız, B. (1997). Göç, kentleşme sorunları ve yerel siyaset: Yeni eğilimler, yeni yaklaşımlar, İzmir: Saray Kitabevleri.
- Piché, V. (2013). Contemporary Migration theories as reflected in their founding texts. http://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/314/population_en_2013_1_migration_immigration_founding.texts_migration.theories.1.en.pdf, ET: 01. 11.2016.
- Resmi Gazete (2013). Geliştirme ödeneği ödenmesine dair karar. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/04/20050419-1.htm>. ET: 02.02.2016.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, 5, 34-44.
- Şanlı, H.İ. (1973). Türkiye'de iç göçler, uzaklık ve yerleşme büyüklüğü ilişkileri üzerine: Potansiyel çekim modeli çerçevesinde sayısal bir deneme. I.T.U., *Şehircilik Enstitüsü Dergisi* 7 (1),2-32.
- Tansel A. ve Güngör, N. D. (2002). Türkiye'den yurt dışına beyin göçü: Amprik bir uygulama. <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0402.pdf>, ET: 01.17.2016.
- TÜİK (2015). İthalat ve ihracat verileri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1021. ET: 05.01.2016.
- TÜİK, (2016). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>, ET: 01.16.2016.
- TÜİK, (2018a). Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567>.
- TÜİK, (2018b), "İç Göç Verileri" http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067. ET: 07.10.2017.
- Tümertekin, E. (1977). Gradual internal migration in Turkey: A test of ravenstein's hypothesis. *The Review of The Geographic Institute of The University of İstanbul*,13,157-169
- Üçdoğruk, Ş. (2002). İzmir'deki iç göç hareketinin çok durumlu logit teknikle incelenmesi. *Dokuz Eylül Ün. İİBF Dergisi*, 17 (1), 157-183.

- Ünal, Ç. (2007). Erzurum nüfusunun sosyoekonomik göstergeleri ve doğu Anadolu'daki il Merkezleri ile Karşılaştırılması. *İstanbul Türk Coğrafya Dergisi*, 48 (1), 73-94.
- Üner, S. (1972). *Nüfusbilim Sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D17.
- Yamak, R. ve N. Yamak (1999). Türkiye'de gelir dağılımı ve iç göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(1), 16-28.
- Yapraklı, S. ve Kaya, V. (2002). Beyin göçünün nedenleri: Atatürk üniversitesi akademik personeli üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (1-2), 101-115.
- Yavuz, O. (1994). Erzurum'dan göç sorunu, nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 2, 10-21.
- Yener, S. (1977), *1965-1970 döneminde iller arası göçler ve göç edenlerin nitelikleri*. Ankara: DPT Yayını.
- Zaim, S. (1997). *Çalışma ekonomisi*, (Yenilenmiş ve Genişletilmiş) 10. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.